

Ю.О. МЕРЕЧИНА, аспірант*
Житомирський національний агроекологічний університет

Типізація сільськогосподарських підприємств регіону радіаційного забруднення

У сільському господарстві України проходять корінні зміни під впливом аграрних реформ, направлених на вдосконалення земельних відносин, поліпшення умов для соціального розвитку села, формування агропродовольчого ринку. Виникають нові типи сільськогосподарських підприємств регіону радіаційного забруднення під впливом реформування аграрної сфери економіки, тому на сучасному етапі є особливо актуальним типологічний підхід.

За теоретико-методичну основу дослідження взято наукові розробки Е.Б. Алаєва, П.П. Борщевського, Ф.Д. Заставного, І.Ю. Левицького, В.П. Нагірної, М.Д. Пістунна, Р.А. Язиніної та ін. Незважаючи на всю важливість дослідження основних типів сільськогосподарських підприємств регіону радіаційного забруднення, з позиції економічної науки і суспільної географії вони поки що недостатньо вивчені.

Мета статті – визначити типи сільськогосподарських підприємств регіону радіаційного забруднення в сучасних умовах господарювання.

Основну роль у забезпеченні добробуту населення країни відіграють сільськогосподарські підприємства. Вони є важливою ланкою розвитку аграрного сектору економіки та виробництва продукції. Основною сферою діяльності сільськогосподарського підприємства є виробництво, переробка і реалізація товарної сільськогосподарської продукції.

Враховавши загальні ознаки підприємства, можна дати його визначення, передбачене різними нормативно-правовими актами.

Так відповідно до ст. 44 Закону України від 14.05.1992 року (в редакції від 30.06.1999 року) «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» під сільськогосподарськими підприємствами розуміють юридичні особи, основним видом діяльності яких є вирощування (виробництво, виробництво та переробка) сільськогосподарської продукції, виручка яких від реалізації вирощеної (виробленої, виробленої та переробленої) ними сільськогосподарської продукції становить не менше 50% загальної суми виручки.

Ще одне визначення досліджуваного поняття міститься у Законі України від 18.01.2001 року «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років», відповідно до ст.1 якого сільськогосподарське підприємство (включаючи селянське, рибальське та рибницьке господарства) – юридична особа, основним видом діяльності якої є вирощування та переробка сільськогосподарської продукції, виручка від реалізації якої становить не менше 50% загальної виручки.

Визначення сільськогосподарського підприємства закріплені крім зазначених законодавчих положень ще й у деяких підзаконних нормативно-правових актах.

Відповідно до розділу 1 Методики проведення поточних розрахунків основних показників виробництва продукції в усіх категоріях господарств, затвердженої наказом Держкомстатистики України від 08.02.2005 року, сільськогосподарські підприємства – це юридичні особи, їх відокремлені підрозділи, які здійснюють сільськогосподарську діяльність, незалежно від підпорядкування, форм власності та господарювання. Проаналізувавши визначення поняття сільськогос-

* Науковий керівник – Є.І. Ходаківський, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України.

подарського підприємства, можна зробити висновок, що вони не є тотожними щодо всіх ознак цього виду аграрного суб'єкта господарювання.

Запропонуємо визначення поняття сільськогосподарського підприємства, які представлені в науці аграрного права.

Так, В.П. Курган розглядає сільськогосподарське підприємство як первинну соціально-виробничу ланку аграрного сектору економіки¹.

На думку О.О. Погрібного, сільськогосподарські підприємства є самостійними суб'єктами господарювання, створеними компетентним органом державної влади чи органом місцевого самоврядування, чи іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб систематичним здійсненням виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в аграрному секторі економіки в порядку, передбаченому чинним законодавством України².

Професор В.М. Єрмоленко вважає, що сільськогосподарське підприємство – це юридична особа, основним видом діяльності якої є вирощування та переробка власної виробленої сільськогосподарської продукції, виручка від реалізації якої становить не менше 50 відсотків загальної суми грошових надходжень за рік³.

Науковець З.С. Беляєва визначає, що сільськогосподарською є комерційна організація, виручка якої від реалізації виробленої нею сільськогосподарської продукції становить більше 50% від загальної суми виручки⁴.

Таким чином відзначимо, що як у законодавстві, так і в наукових працях немає однозначного визначення поняття сільськогосподарського підприємства.

Отже, на основі викладеного вище можемо сформулювати таке визначення. Сільськогосподарське підприємство – це самостійний суб'єкт господарювання, який реєструється у встановленому законом порядку у

певній організаційно-правовій формі як юридична особа, що має самостійний баланс, відокремлене майно, рахунки в установах банків, печатку зі своїм найменуванням та ідентифікаційним кодом, основною діяльністю якого є постачання, вирощування, переробка, реалізація сільськогосподарських товарів (послуг), виручка від реалізації якої становить понад 50 % загальної суми грошових надходжень за рік.

Первинним об'єктом типізації є сільськогосподарське підприємство регіону радіаційного забруднення. Найбільш важливі ознаки спеціалізації сільськогосподарських підприємств, їх зв'язок із природним середовищем, розміщенням, соціально-економічними, екологічними та правовими змінами відображає кожний тип сільськогосподарських підприємств (рис.).

Сільськогосподарське підприємство, беручи участь у ринкових відносинах, відіграє певну роль у суспільному поділі праці. Тому це потребує розробки нових теоретичних і практичних підходів для забезпечення ефективного їх функціонування в економічній системі господарювання.

Складним процесом є дослідження типів сільськогосподарських підприємств регіону радіаційного забруднення, який охоплює різноманітні питання.

Методичний шлях дослідження можна розділити на три логічно пов'язаних етапи.

Перший етап розкриває суть досліджуваного об'єкта, його основні риси, критерії типізації, роль типізації сільськогосподарських підприємств регіону радіаційного забруднення у розвитку аграрного сектору регіону.

На другому етапі вивчають суспільно-географічну та екологічну ситуацію в досліджуваному регіоні.

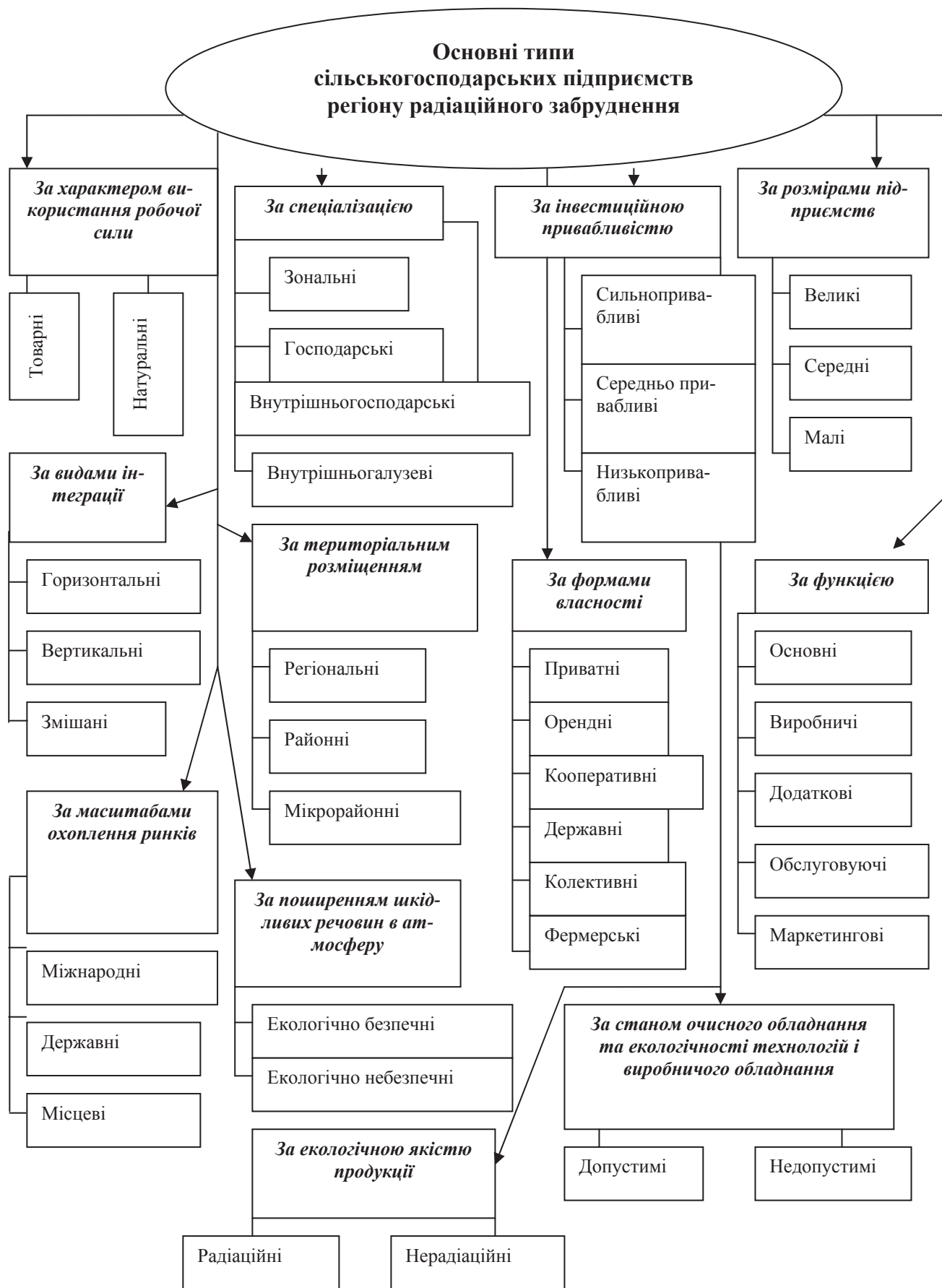
Третій – найскладніший етап – об'єднує попередні аналітичні розробки і вимагає використання безлічі методичних підходів та спеціальних методів дослідження.

¹ Курган В.П. Економіка аграрних підприємств: навч.-метод. посіб. / В.П. Курган. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 270 с.

² Аграрне право України: підручник / за ред. О.О. Погрібного. – К.: Істина, 2007. – 448 с.

³ Аграрне право України: підручник / В.М. Єрмоленко, О.В. Гафурова, М.В. Гребенюк [та ін.]; за ред. В.М. Єрмоленка. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.

⁴ Беляєва З.С. Правовой статус сельскохозяйственных коммерческих организаций как субъектов предпринимательской деятельности / З.С. Беляева // Предпринимательская деятельность в сельском хозяйстве России. Правовые вопросы. – М.: И-т государства и права Российской Академии наук, 1998. – С. 4-21.



Основні типи сільськогосподарських підприємств регіону радіаційного забруднення

Розглянемо кілька типів сільськогосподарських підприємств регіону радіаційного забруднення детальніше.

За розмірами такі підприємства бувають великі (середня чисельність працівників перевищує або дорівнює 1 тис. осіб, а розмір річного валового доходу – понад 32 тис. грн), середні (середня чисельність працівників перевищує 50 осіб, але не більше 1 тис. осіб, а розмір річного валового доходу – понад 3 тис. 200 грн, але не більше 32 тис. грн) та малі (середній штат працівників не перевищує 50 осіб, розмір річного валового доходу – менше 3 тис. 200 грн).

Зональна спеціалізація полягає у виробництві певних видів товарної продукції при переважному поділі праці між економічними районами, областями й адміністративними районами.

Господарська спеціалізація передбачає найповніше використання місцевих природно-економічних умов, зосереджується на виробництві певних товарів (послуг) відповідно до попиту на них із метою одержання максимального прибутку.

Внутрішньогосподарська спеціалізація полягає в раціональному розміщенні виробництва певних видів продукції у виробничих підрозділах підприємства з урахуванням специфічних умов кожного з них.

Внутрішньогалузева (технологічна) спеціалізація передбачає, що при міжгосподарському кооперуванні підприємств відбувається виділення окремих етапів виробництва продукції в закінчені технологічні цикли (відгодівля худоби, одержання молока, приплоду).

На типізацію сільськогосподарських підприємств регіону радіаційного забруднення впливають такі чинники.

Природно-географічні: кліматичні ресурси; водні ресурси; ґрунтові ресурси; біологічні ресурси.

Соціально-економічні: освоєння території; рівень розвитку господарства; населення і трудові ресурси; транспортні умови; розвиток ринкових відносин; матеріально-технічне та фінансове забезпечення.

Результатом поглиблення спеціалізації є розвиток різних форм інтеграції. В сучасний період у практиці сільськогосподарського виробництва можна виділити три види інтеграції: горизонтальну, вертикальну і змішану. Горизонтальна інтеграція передбачає об'єднання зусиль сільськогосподарських підприємств регіону радіаційного забруднення для спільного виробництва певної продукції; вертикальна – характеризується організацією різних агропромислових формувань (агрофірм, агропромислових комбінатів); змішана інтеграція полягає в об'єднанні підприємств різних галузей, між якими немає технологічного й технічного зв'язку з реалізації та виробництва продукції (створення підсобних підприємств з виробництва сільськогосподарської продукції, виробництво будівельних матеріалів у сільськогосподарських підприємствах).

Отже, первинним об'єктом типізації виступає сільськогосподарське підприємство, яке є первинною соціально-виробничою ланкою аграрного сектору економіки. Тому типізація цих підприємств є важливим інструментом вивчення сучасного аграрного виробництва.

З'ясовано і визначено поняття сільськогосподарського підприємства, зокрема проаналізовано законодавчі положення та відповідну наукову літературу. Запропоновано основні типи сільськогосподарських підприємств регіону радіаційного забруднення.

Выяснено и определено понятие сельскохозяйственного предприятия, в частности проанализированы законодательные акты и соответствующая научная литература. Предложены основные типы сельскохозяйственных предприятий региона радиационного загрязнения.

An article defines and considers the definition of an agricultural enterprise, the legislative provision and relevant scientific literature are analysed. The basic types of agricultural enterprises of the regions of radioactive contamination are outlined.

*